

Koliko i kako studenti varaju tijekom studiranja? - kvalitativna studija

Petek, Ena

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:283966>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**



Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)



Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Diplomski studij psihologije

Ena Petek

**Koliko i kako studenti varaju tijekom studiranja? – kvalitativna
studija**

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ana Babić Čikeš

Osijek, 2024.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za psihologiju

Diplomski studij psihologije

Ena Petek

**Koliko i kako studenti varaju tijekom studiranja? – kvalitativna
studija**

Diplomski rad

Područje društvenih znanosti, polje psihologija, grana opća psihologija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ana Babić Čikeš

Osijek, 2024.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni. Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 24. lipnja 2024.

Ena Petek

Ena Petek, 0122233508

Sadržaj

Uvod.....	1
Korelati akademski nepoštenog ponašanja	1
Oblici akademskog nepoštenja	3
Učestalost akademskog nepoštenja	4
Posljedice akademskog nepoštenja	6
Prevenција akademskog nepoštenja	7
Kvalitativne metode.....	7
Cilj.....	8
Istraživačka pitanja.....	8
Metoda	9
Sudionici	9
Instrumenti.....	9
Postupak	9
Obrada podataka.....	10
Rezultati	10
Načini na koje studenti iskazuju akademsko nepoštenje.....	11
Učestalost pojave akademskog nepoštenja	14
Posljedice akademskog nepoštenja	16
Rasprava	17
Načini na koje studenti iskazuju akademsko nepoštenje.....	17
Učestalost pojave akademskog nepoštenja	19
Posljedice akademskog nepoštenja	20
Ograničenja, prednosti i kritički osvrt	22
Zaključak	23
Literatura.....	24

Sažetak

Ovo istraživanje provedeno je sa svrhom produblivanja razumijevanja akademski nepoštenog ponašanja među studentima. Cilj istraživanja bio je istražiti načine na koje studenti iskazuju nepoštenje u akademskom kontekstu te utvrditi učestalost pojedinih oblika akademskog nepoštenja. Istraživanje je provedeno metodom fokusnih grupa. U istraživanju je sudjelovalo 13 sudionika od kojih je pet bilo muškog, a osam ženskog spola. Sudionici su studenti druge i treće godine prijediplomskih studija i prve i druge godine diplomskih studija različitih fakulteta. Za potrebe prikupljanja podataka osmišljena su pitanja na koja su sudionici davali odgovore tijekom razgovora u dvije fokus grupe. Rezultati kvalitativne analize prikupljenih podataka, relevantnih za istraživačka pitanja ovog rada, grupirani su u tri tematske jedinice, a to su: načini na koje studenti iskazuju akademsko nepoštenje, učestalost akademskog nepoštenja i posljedice akademskog nepoštenja. Utvrđeno je da sudionici iskazuju akademsko nepoštenje kroz sljedeća ponašanja: prepisivanje, korištenje elektronskih pomagala, plagiranje, nepošteno ponašanje prema ostalim članovima akademske zajednice i neizvršavanje akademskih obaveza. Podaci o učestalosti ukazali su na to da se većina sudionika upušta o neke od oblika akademskog nepoštenja, a podaci o posljedicama ukazali su da na nekim fakultetima postoje ozbiljne sankcije akademskog nepoštenja što se odražava na učestalost pojave ovog fenomena. Rezultati ovog istraživanja mogu poslužiti za bolje razumijevanje akademskog nepoštenja te za izradu programa prevencije pojavnosti akademskog nepoštenja.

Ključne riječi: akademsko nepoštenje, nepošteno ponašanje, studenti, kvalitativno istraživanje

Summary

This research was conducted with the purpose of deepening the understanding of academically dishonest behavior among students. The aim of the research was to investigate the ways in which students express dishonesty in the academic context and to determine the frequency of certain forms of academic dishonesty. The research was conducted using the focus group method. Thirteen participants took part in the research, five of which were male and eight were female. The participants are students of the second and third year of undergraduate studies and the first and second year of graduate studies of different faculties. For the purposes of data collection, questions were designed to which the participants gave answers during conversations in two focus groups. The results of the qualitative analysis of the collected data,

relevant to the research questions of this work, are grouped into three thematic units: the ways in which students express academic dishonesty, the frequency of academic dishonesty and the consequences of academic dishonesty. It was found that the participants show academic dishonesty through the following behaviors: copying, using electronic aids, plagiarism, dishonest behavior towards other members of the academic community and failure to fulfill academic obligations. The frequency data indicated that most participants engage in some form of academic dishonesty and the consequence data indicated that there are serious sanctions for academic dishonesty at some faculties, which is reflected in the frequency of this phenomenon. The results of this research can be used for a better understanding of academic dishonesty and for the creation of a program to prevent the occurrence of academic dishonesty.

Keywords: academic dishonesty, dishonesty, students, qualitative research

Uvod

U posljednjih nekoliko desetljeća došlo je do velikih promjena u životnom stilu ljudi. U prošlosti se većina ljudi bavila različitim zanatima te je upis fakulteta bila opcija samo rijetkima, dok se danas gotovo smatra obavezom. Popularizacija visokog obrazovanja dovela je do brojnih prednosti, poput povećane stručnosti u različitim područjima znanosti. No, posljedično su se javili problemi koji se prije nisu javljali, jer su karakteristični upravo za akademsko okruženje, poput akademskog nepoštenja.

Pojam akademsko nepoštenje uključuje različite obrasce ponašanja kojima članovi akademske zajednice namjerno i svjesno krše pravila te zajednice. Akademsko nepoštenje je: „bilo koje namjerno ponašanje koje: (a) krši postojeća pravila o radu na testu ili zadatku, (b) daje jednom studentu nepravednu prednost u odnosu na druge ili (c) smanjuje točnost zaključka o njegovu postignuću” (Cizek, 2004, str. 308). U akademsko nepoštenje se ubrajaju ponašanja poput plagiranja, laganja, nedolaženja na predavanja, prepisivanja i nepoštivanja akademskih pravila i normi (Bashir i Bala, 2019). Uzevši sve navedeno u obzir, može se reći da je akademsko nepoštenje povreda akademskog integriteta zbog čega se smatra neetičnim i nemoralnim ponašanjem (Jambrešić i sur., 2020). Sažeto, akademsko nepoštenje odnosi se na sve obrasce ponašanja kojima se svjesno krše norme akademske zajednice i šteti njenim članovima. Navedena objašnjenja akademskog nepoštenja uključuju nepoštena ponašanja studenata, ali je bitno napomenuti da se ono može javiti kod svih članova akademske zajednice, odnosno na individualnoj ili institucijskoj razini (De Lisle i sur., 2011). Jedan od načina varanja na institucijskoj razini odnosi se na to da određena akademska ustanova ili fakultet pogrešno izjašnjava o uspjehu studenata te ustanove prikazujući rezultate boljima nego što oni u stvarnosti jesu, te na taj način smanjuje vlastiti integritet (De Lisle i sur., 2011). Akademsko nepoštenje na individualnoj razini odnosi se na ponašanje studenata određene institucije, te će fokus u ovom radu biti na individualnoj razini akademskog nepoštenja.

Korelati akademski nepoštenog ponašanja

Različiti individualni i okolinski faktori utječu na pojavu nepoštenog ponašanja u akademskom kontekstu. Prijašnja istraživanja individualnih faktora koji utječu na pojavu akademskog nepoštenja fokusirala su se na demografske varijable, poput spola i dobi (McCabe i Trevino, 1997). McCabe i suradnici (1999) su utvrdili da muškarci češće varaju u odnosu na žene. Whitley (2001) je spolne razlike objasnio nalazom da žene imaju negativniji stav prema varanju u odnosu na muškarce zbog čega se manje upuštaju u takva ponašanja. Istraživanja koja

su proučavala utjecaj dobi na sklonost upuštanju u akademsko nepoštenje utvrdila su da su mlađi studenti skloniji varanju od starijih (Smyth i Davis, 2004). Recentnija istraživanja individualnih faktora koji utječu na pojavu akademskog nepoštenja usmjerila su se na faktore poput samoreguliranog učenja, straha od neuspjeha i osobina ličnosti (Usher i Pajares, 2008; Lonsdale, 2017; Giluk i Postlethwaite, 2015). Konstrukt samoreguliranog učenja odnosi se na uvjerenje pojedinca o uspješnom korištenju strategija učenja, izvršavanju zadataka tijekom nastave i odupiranju smetnjama tijekom učenja (Usher i Pajares, 2008). Istraživanjem koje je proveo Alt (2015) utvrđeno je da je samoregulirano učenje negativno povezano s varanjem, odnosno da su pojedinci koji za sebe smatraju da su sposobni uspješno izvršiti zadatke u akademskom kontekstu manje skloni upuštanju u akademski nepošteno ponašanje. Također, strah od neuspjeha je prediktor upuštanja u akademsko nepoštenje (Lonsdale, 2017). Odnosno, utvrđeno je da strah od neuspjeha ili loše ocjene može motivirati studente da se upuste u akademski nepošteno ponašanje kako bi izbjegli lošu ocjenu i time očuvali samopoštovanje (Economides i Moridis, 2008). Istraživanja o utjecaju osobina ličnosti na sklonost upuštanja u akademsko nepoštenje ukazala su na to da su studenti koji postižu visoke rezultate na dimenzijama savjesnosti i ugodnosti manje skloni akademskom nepoštenju u odnosu na studente koji na tim dimenzijama ostvaruju niže rezultate (Giluk i Postlethwaite, 2015). Također, utvrđeno je da su studenti koji postižu visoke rezultate na dimenzijama neuroticizma i ekstraverzije skloniji upuštanju u nepoštena ponašanja od studenata koji na tim dimenzijama postižu niže rezultate (Giluk i Postlethwaite, 2015).

Istraživanje Iqbala i suradnika (2021) koje je provedeno na učenicima pokazalo je da su s akademskim nepoštenjem povezani okolinski faktori poput pritiska od strane vršnjaka, karakteristike učitelja i obrazovne ustanove te društvena prihvatljivost nepoštenog ponašanja (Iqbal i sur., 2021). Pojedinci koji žive u društvu koje nepoštene obrasce ponašanja smatra prihvatljivima bit će skloniji upustiti se u takva ponašanja u akademskom okruženju u odnosu na pojedince čije društvo takva ponašanja smatra nepoželjnima (Magnus i sur., 2002). Istraživanjima je također utvrđeno da su okolinske varijable poput kulturalnog okruženja i ekonomskih uvjeta izrazito važne za pojavu akademskog nepoštenja (Asiyai, 2019). Učenici iz ruralnih sredina i slabijeg ekonomskog statusa podložniji su problematičnom ponašanju tijekom školovanja pa tako i nepoštenom ponašanju (Asiyai, 2019). Također, prelaskom na online nastavu tijekom pandemije Covid – 19 došlo je do povećanja učestalosti različitih oblika akademskog nepoštenja, pogotovo prepisivanja tijekom ispita, plagiranja i korištenja elektronskih pomagala (Maryon i sur., 2022).

Oblici akademskog nepoštenja

U literaturi se razlikuju dva tipa individualnog akademskog nepoštenja, pasivni i aktivni. Aktivni tip odnosi se na to da studenti aktivno koriste različite metode varanja u svoju korist, dok pasivni podrazumijeva dopuštanje ostalim studentima da prepisu ili kopiraju vlastite uratke (Eisenberg, 2004). Akademsko nepoštenje na individualnoj razini može se javiti u različitim oblicima te ih se u recentnoj literaturi može podijeliti na tradicionalne ili konvencionalne metode akademskog nepoštenja i digitalne metode akademskog nepoštenja (De Lisle i sur., 2011).

Jedna od tradicionalnih metoda akademskog nepoštenja odnosi se na plagiranje. Plagiranje je krađa intelektualnog vlasništva, odnosno predstavljanje tuđih saznanja, ideja i interpretacija kao vlastitih bez navođenja originalnog autora (Maurer i sur., 2006). U plagiranje spadaju kopiranje nečijeg uratka od riječi do riječi bez navođenja autora, predaja tuđih uradaka, nenavođenje i netočno navođenje referenci, plaćanje drugima za pisanje seminarskih radova i korištenje sinonima, ali zadržavanje jednake strukture rečenice kao originalni autor (Maurer i sur., 2006). Osim toga u tradicionalne metode akademskog nepoštenja spadaju prepisivanje, korištenje nedozvoljenih pomagala tijekom provjeravanja znanja, konstruiranje lažnih informacija, primjerice lažnih rezultata ili referenci, te poticanje drugih da sudjeluju u akademski nepoštenom ponašanju (De Lisle i sur., 2011).

Digitalne metode akademskog nepoštenja danas su učestalije upravo zbog velikih tehnoloških napredaka. Digitalne metode podrazumijevaju nepošteno korištenje elektronskih pomagala poput mobilnih uređaja, pametnih satova, slušalica, računala i tableta tijekom pisanja seminarskih, završnih i diplomskih radova. Osim toga, elektronska pomagala koriste se i tijekom pisanja kolokvija i ispita za prepisivanje ili fotografiranje. Krienert i suradnici (2022) proveli su istraživanje koje se bavilo upotrebom digitalnih metoda akademskog nepoštenja te su zaključili da studenti koriste mobilne uređaje za pretraživanje interneta kako bi pronašli odgovor na ispitno pitanje, fotografiranje i slanje pitanja i rješenja ostalima, komunikaciju s ostalima tijekom ispita i prepisivanje. Također, naveli su da studenti koriste bežične slušalice tijekom ispita za preslušavanje audio-snimaka o gradivu koje se provjerava u ispitu (Krienert i sur., 2022). U literaturi se ističe korištenje umjetne inteligencije, odnosno ChatGPT-a, za pisanje zadaća, seminarskih, završnih i diplomskih radova. ChatGPT je sustav za procesiranje jezika baziran na umjetnoj inteligenciji koji imitira stvarnu ljudsku komunikaciju s korisnikom (Dempere i sur., 2023). ChatGPT je sposoban sastaviti elektronske poruke, napisati različite tekstove, generirati različite kodove i slično (Dempere i sur., 2023). Umjetna inteligencija može

analizirati velike količine podataka odjednom te se iz tog razloga pokazala izuzetno korisnom za obavljanje administrativnih poslova, organiziranja zadataka, stvaranja rasporeda i bilješki (OpenAI, 2022). Općenito, autori naglašavaju da oblici umjetne inteligencije imaju široku primjenu u brojnim područjima znanosti, primjerice za predviđanje tijeka razvoja bolesti u medicini, te se zbog takvih primjena smatra da će se znanost s vremenom sve više oslanjati na umjetnu inteligenciju (Dempere i sur., 2023). Unatoč tome, autori nalažu da dolazi do problema kad se umjetna inteligencija koristi na neetičan način, primjerice za pisanje akademskih radova i kasnije predstavljanje tih radova kao vlastitih (Dempere i sur., 2023). Korištenje umjetne inteligencije za pisanje radova može dovesti do nepravednog napredovanja u akademskom okruženju, izdavanja netočnih informacija i samim time smanjenja vlastitog integriteta (Dolunay i Temel, 2024).

Učestalost akademskog nepoštenja

U literaturi se ističe da zastupljenost akademskog nepoštenja uvelike ovisi o društvenoj prihvaćenosti, odnosno neprihvaćenosti, ovog fenomena (Magnus i sur., 2002). Individualistička društva negativno gledaju na akademsko nepoštenje. Recimo, u Sjedinjenim Američkim Državama je generalni stav društva da je to nepravedan i netočan odraz kompetencija i sposobnosti osobe (Magnus i sur., 2002). S druge strane, u kolektivističkim društvima se oblici akademskog nepoštenja češće javljaju jer je u takvim društvima naglasak na pomaganju drugima, čak i u situacijama provjera znanja (Aljurf i sur., 2020). Istraživanje Babu i suradnika (2011) pokazalo je da se 74% studenata medicinskih fakulteta u Indiji upustilo u akademski nepošteno ponašanje, odnosno u prepisivanje, potpisivanje studenata koji nisu došli na predavanje, komuniciranje s ostalima tijekom ispita i moljenje profesora za višu ocjenu. Slično tome, 61% studenata Tajvana prepisivalo je tijekom ispita, plagiralo i falsificiralo podatke (Lin i Wen, 2007). Pupovac i suradnici (2008; prema Zmijarević i sur., 2017) utvrdili su da 65% hrvatskih studenata smatra da je plagiranje opravdano, dok 20% smatra da je varanje tijekom ispita prihvatljivo.

Poznato je da hrvatsko društvo gleda na akademski nepoštena ponašanja kao na prihvatljiva i poželjna (Štambuk i sur., 2015). Istraživanja su potvrdila da su akademski nepoštena ponašanja prisutna u svim razinama školovanja u Hrvatskoj. Istraživanje Ristić Dedić i suradnika (2017) provedeno je u svim javnim osnovnim školama u Zagrebačkoj, Varaždinskoj, Međimurskoj i Krapinsko-zagorskoj županiji te su rezultati pokazali da skoro trećina učenika završnih razreda prepisuje domaće zadaće. Na srednjoškolskoj razini utvrđeno je da je 92,7% učenika i učenica srednjih škola u Zadru varalo barem jednom tijekom

srednjoškolskog obrazovanja (Šimić Šašić i Klarin, 2009). Sudionici su navodili da su najčešće varali tako što su prepisivali tijekom provjera znanja, koristili se nedozvoljenim pomagalicama tijekom provjera znanja, poticali druge da varaju i dopuštali drugima da prepisu od njih (Šimić Šašić i Klarin, 2009).

Iako su navedeni podaci o pojavnosti nepoštenih obrazaca ponašanja u nižim stupnjevima školovanja poražavajući, najveći medijski fokus je na nepoštenom ponašanju upravo u akademskom okruženju (Štambuk i sur., 2015). Istraživanja na hrvatskom uzorku o akademskom nepoštenju nema puno, ali ona dostupna ukazuju na to da je ono prisutno i na visokoškolskoj razini, odnosno na fakultetima. Hrabak i suradnici (2004) navode kako se 95% studenata Medicinskog fakulteta u Zagrebu upustilo u neki od oblika akademskog nepoštenja barem jednom tijekom studiranja. Sudionici su se upuštali u sljedeća ponašanja: potpisivanje kolega koji nisu došli na predavanje, korištenje nedozvoljenih pomagala tijekom ispita, prepisivanje od drugih tijekom ispita, plagiranje, plaćanje profesorima kako bi položili ispit i iskorištavanje privatnih poznanstava kako bi položili ispit (Hrabak i sur., 2004). Slično tome, rezultati istraživanja provedenog na uzorku studenata i studentica svih medicinskih fakulteta u Hrvatskoj utvrdili su da se 97% sudionika upustilo u neki od oblika akademskog nepoštenja na svom studiju, a najčešće su plagirali, prepisivali od drugih tijekom ispita i pomagali drugima da prepisu tijekom ispita (Taradi i sur., 2012).

Nadalje, što se tiče učestalosti pojedinih oblika akademskog nepoštenja, cilj istraživanja Balbuena i Lamele (2015), provedenog na Filipinima, bio je utvrditi u koje oblike akademskog nepoštenja se studenti najčešće upuštaju. Mjerenje je provedeno na način da su sudionici morali procijeniti koliko često su koristili pojedini oblik akademskog nepoštenja na skali od nula do tri, pri čemu je nula označavala neutralan odgovor, jedan je označavao nikad, dva je označavao jednom, a tri više od jednom. Rezultati su pokazali da su studenti najčešće prepisivali zadaće ili seminarske radove te je čak 80% sudionika označilo vrijednost tri, odnosno da su prepisivali više od jednom. Na drugom mjestu po učestalosti bilo je prepisivanje tijekom provjera znanja, 67% studenata je označilo da se tako ponašalo više od jednom. Nakon toga je bio grupni rad na seminarskom zadatku koji je prema uputama trebao biti individualni sa 57% studenata koji su se tako ponašali više od jednom. Na četvrtom mjestu bilo je plagiranje te je 37% studenata plagiralo više od jednom. Zanimljivo je da je najmanje učestalo bilo korištenje elektronskih pomagala što se može objasniti time da je istraživanje provedeno prije epidemije Covid – 19. Kvalitativno istraživanje Odongo i suradnika (2021) bavilo se inovativnim tehnikama akademskog nepoštenja, odnosno suvremenim načinima na koje studenti varaju tijekom

provjera znanja. Autori su odradili intervjue s 22 studenta preddiplomskih studija različitih fakulteta iz Gane te su rezultati pokazali da su najčešće korištene metode bile korištenje elektronskih pomagala tijekom provjera znanja, dogovaranje za raspored sjedenja prije provjere znanja kako bi mogli prepisati od drugih i korištenje šalabahtera.

Što se tiče razvojnih promjena u učestalosti nepoštenog ponašanja, postoje kontradiktorni nalazi. Ranija istraživanja na ovu temu pokazala su kako učestalost nepoštenih obrazaca ponašanja doseže vrhunac u srednjoškolskom obrazovanju te kasnije slabi porastom stupnja obrazovanja. Recentnija istraživanja ukazala su na umjerenu stabilnost tijekom vremena zbog napretka tehnologije, porasta percepcije važnosti visokog obrazovanja i uspjeha pa se tako smatra da se nepoštenje u akademskom okruženju danas javlja jednako često kao i na nekim drugim razinama školovanja (Štambuk i sur., 2015).

Posljedice akademskog nepoštenja

U navedenom istraživanju koje su proveli Šimić Šašić i Klarin (2009) utvrđeno je da do varanja najčešće dolazi jer ne postoje ozbiljne posljedice za osobu koja vara, odnosno ukazano je na to da će percepcija ozbiljnosti mogućih posljedica varanja uvelike utjecati na to hoće li se netko upustiti u nepošteno ponašanje. Istraživanje provedeno na zadarskim studentima pokazalo je da se studenti ne boje ukora zbog upuštanja u akademski nepošteno ponašanje, već da im sram koji bi osjetili, ukoliko bi ih se uhvatilo u takvom ponašanju, predstavlja veći problem (Zmijarević, 2015; prema Zmijarević i sur., 2017). Današnja sveučilišta samostalno određuju kako će sankcionirati akademsko nepoštenje. Sankcije se uglavnom određuju ovisno o težini prijestupa pa tako mogu biti blage, primjerice ponovo pisanje radova za koje je utvrđeno da su plagirani, ili vrlo stroge kao što je isključenje sa studija (Sutton i Taylor, 2011). Pravilnikom o stegovnoj odgovornosti studenata Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (2010) definirane su sankcije nepoštenog ponašanja te one uključuju: pisane opomene, zabranu polaganja ispita, privremeno isključenje sa studija i isključenje sa studija.

Osim posljedica u obliku sankcija, posljedice akademskog nepoštenja su i promjene etičkih i moralnih vrijednosti osobe koja vara. Na primjer, osoba počinje prihvaćati određena ponašanja za koja je prije smatrala da su nepoželjna i neprihvatljiva (Iqbal i sur., 2021) što može povećati učestalost upuštanja u takva ponašanja u budućnosti te smanjenja kompetentnosti i stručnosti (Iqbal i sur., 2021). Carpenter i suradnici (2004) ukazali su na to da su osobe koje su se nepošteno ponašale tijekom studija sklonije neetičnom ponašanju u kasnijem profesionalnom životu. Nadalje, akademsko nepoštenje može imati negativne posljedice i za osobe koje se ne

uključuju u nepoštena ponašanja. Na primjer, studenti koji ne varaju mogu biti pod povećanim stresom jer nisu jednako uspješni kao osobe koje se upuštaju u akademsko nepoštenje, zbog čega mogu biti izložene različitim društvenim, akademskim i psihološkim problemima (Iqbal i sur., 2021). Osim toga, mogu podleći pritisku i početi varati, što će rezultirati promjenom u njihovim moralnim vrijednostima (Iqbal i sur., 2021).

Prevenција akademskog nepoštenja

Iako postoje različite sankcije akademskog nepoštenja za koje se smatra da će prevenirati akademsko nepoštenje, neki autori smatraju da one neće pomoći u smanjenju pojavnosti ovog fenomena (Gallant i Drinan, 2006). Oni predlažu da se fokus sa sankcija pomakne na promjenu vrijednosti, ponašanja i stavova što će dugoročno utjecati na smanjenje akademskog nepoštenja (Gallant i Drinan, 2006). Osim toga, predloženo je nekoliko strategija koje profesori mogu koristiti kako bi se smanjila pojava akademskog nepoštenja studenata (Minarcik i Bridges, 2015). Za smanjenje prepisivanja seminarskih radova i plagiranja predlaže se da profesori osmisle što specifičnije teme radova (Rocklin, 1996; prema Minarcik i Bridges, 2015). Nadalje, profesor može napraviti raspored sjedenja tijekom pisanja provjera znanja te prostorije u kojima će se održati provjere znanja držati zaključane prije i poslije početka pisanja ispita (Davis i sur., 1992). Korištenje različitih grupa i verzija testova kako se ne bi stalno ponavljala ista pitanja također može biti od pomoći u prevenciji nepoštenog ponašanja tijekom ispita (Minarcik i Bridges, 2015). Unatoč specifičnim strategijama, McCabe i suradnici (2002) smatraju da će isticanje važnosti integriteta i moralnih vrijednosti dugoročno najviše utjecati na smanjenje pojave akademskog nepoštenja. Navedeno se može postići stavljanjem naglaska na učenje umjesto na ocjene, čitanjem i promicanjem etičkih kodeksa, uključivanjem studenata u osmišljavanje pravilnika i etičkih kodeksa i educiranje o mogućim sankcijama i posljedicama akademskog nepoštenja (Minarcik i Bridges, 2015).

Kvalitativne metode

Kvalitativnim metodama, jednako kao i kvantitativnim, nastoji se spoznati društvene i psihičke pojave. Razlika između kvalitativnih i kvantitativnih metoda leži u tome da se prilikom kvalitativnih istraživanja određena pojava ne mjeri, odnosno ne pridaje joj se određena brojčana vrijednost kao u kvantitativnim istraživanjima. U kvalitativnim metodama naglasak je na subjektivnom značenju određene pojave (Milas, 2009). Cilj kvalitativnih metoda je razumjeti, opisati i interpretirati iskustva određenih skupina ljudi te se takvi podaci mogu prikupiti intervjuom, opažanjem i određenim nenametljivim istraživačkim metodama poput analize arhivske građe, fizičkih tragova i sadržaja (Milas, 2009). Prema Maxwellu (1996; prema Milas,

2009), kvalitativne metode bit će u prednosti u odnosu na kvantitativne u slučajevima kada je potrebno razumjeti značenje određenih situacija, razumjeti posebno okruženje, uočiti neočekivane ili nepredvidive pojave, razumjeti tijek određenih događaja i, kad je potrebno, razviti uzročna objašnjenja. Nadalje, budući da se pojavama ne pridaje brojčana vrijednost, u kvalitativnim metodama se ne koristi statistička analiza, već se podaci obrađuju analizom transkripata koji su nastali iz razgovora o nečijem životnom iskustvu, nakon individualnih ili grupnih intervjua, fokus grupa ili analizom postojeće građe i opažanjem. Bitno je napomenuti da podaci u kvalitativnim metoda ne moraju biti samo u obliku teksta, već mogu biti i fotografije, video-snimke te audio-snimke. Analiza kvalitativnih podataka je sistematična i detaljna te kao takva zahtjeva puno rada i vremena (Pope i sur., 2000). Iz tog razloga, može se reći da kvalitativne metode pružaju dublju i detaljniju razinu razumijevanja određenog problema u odnosu na kvantitativne te se često koriste prije provedbe određenih kvantitativnih metoda za pružanje općih informacija i postavljanje hipoteza o istraživanom fenomenu koje se kasnije mogu provjeriti kvantitativnim metodama (Leder, 2011). Jedna od kvalitativnih tehnika su fokus grupe. Metoda fokus grupe podrazumijeva grupni razgovor s ciljem dubljeg razumijevanja određenog problema (Milas, 2009). Provode se u manjim skupinama sudionika, a razgovor usmjerava stručna osoba, odnosno moderator. Važna značajka metode fokus grupe je grupna interakcija, odnosno mogućnost svakog sudionika da iznese vlastito mišljenje, što pridonosi prikupljanju većeg broja podataka u odnosu na individualne razgovore (Berg, 1995; prema Milas, 2009). Prije provođenja fokus grupa potrebno je detaljno planirati tijek razgovora, odnosno pripremiti pitanja koja će pomoći moderatoru da usmjerava razgovor sudionika prema predviđenom planu. Preporuka je da pitanja budu otvorena i nesugestivna kako bi sudionici dobili slobodu odgovora, odnosno kako bi mogli reći što im je bitno vlastitim riječima (Milas, 2009).

Cilj

Obzirom da rezultati istraživanja ukazuju na sve veći problem prisutnosti akademski nepoštenog ponašanja u svijetu i u Hrvatskoj, a istraživanja na ovu temu je u Hrvatskoj i dalje malo, postojala je potreba dublje ispitati ovu tematiku. U ovom radu će se akademski nepošteno ponašanje studenata ispitati metodom fokus grupe. Cilj rada je istražiti na koje sve načine studenti iskazuju nepoštenje u akademskom okruženju te koliko su učestali različiti oblici akademskog nepoštenja.

Istraživačka pitanja

U skladu s ciljem, pitanja na koja će se pokušati dati odgovor u ovom radu su:

1. U koja nepoštena ponašanja se studenti upuštaju tijekom studija?
2. Koliko često se studenti upuštaju u pojedina nepoštena ponašanja tijekom studija?
3. Koje su posljedice akademskog nepoštenja?

Metoda

Sudionici

Istraživanje je provedeno na uzorku od 13 sudionika od kojih je pet bilo muškog, a osam ženskog spola. Raspon godina bio je od 21 do 26 godina. Sudionici su studenti različitih fakulteta, druge i treće godine prijediplomskih studija i prve i druge godine diplomskih studija. Nastojalo se prikupiti po jednog studenta sa svake sastavnice Sveučilišta J. J. Strossmayera te je očekivani broj sudionika bio 16. Budući da se studenti nekih fakulteta nisu odazvali, stvarni uzorak manji je od očekivanog.

Instrumenti

Za potrebe provođenja fokus grupa i prikupljanja podataka osmišljeno je 26 pitanja uglavnom otvorenog tipa. Pitanja su se odnosila na definiranje koncepta akademskog nepoštenja, oblike i uzroke akademskog nepoštenja, okolnosti u kojima se nepoštena ponašanja javljaju, načine kako studenti doživljavaju akademsko nepoštenje, iskustva s nepoštenim ponašanjem, reakcije okoline na nepošteno ponašanje i posljedice nepoštenja u akademskom okruženju. Prije razgovora o akademskom nepoštenju, sudionici su odgovorili na pitanja o demografskim podacima prilikom čega su dali informacije o spolu, dobi, studijskoj grupi i godini studiranja. Također, korišten je diktafon za snimanje razgovora tijekom fokus grupe.

Postupak

Podaci su prikupljeni metodom fokus grupe. Provedena su dva razgovora, a svaki je trajao 90 minuta. Fokus grupe su provedene u prostorijama Filozofskog fakulteta u Osijeku. Razgovor u fokus grupi vodile su voditeljice istraživanja, dok su diplomantice vodile bilješke. Razgovor je sniman diktafonom. Na početku razgovora sudionici su se predstavili imenom te im je predstavljena tema istraživanja i ukratko objašnjeno kako će se razgovor odvijati. Naglašeno im je da će osoba koja će voditi razgovor postavljati pitanja sudionicima te će oni odgovarati na ta pitanja i iznositi svoje mišljenje o temi. Osim toga, naglašeno im je da je sudjelovanje u potpunosti dobrovoljno i da u bilo kojem trenutku mogu odustati. Nakon toga, sudionici su dali pristanak za sudjelovanje u istraživanju i pristanak za audio-snimanje razgovora prilikom čega im je rečeno da nitko osim voditelja istraživanja neće čuti audio-

snimku razgovora. Prije početka razgovora, sudionici su odgovorili na pitanja o demografskim podacima. Nakon odgovaranja na pitanja, počeo je razgovor o akademskom nepoštenju prema unaprijed pripremljenim pitanjima. Tijekom razgovora, sudionici su iznosili vlastito mišljenje i kritički se osvrnuli na temu prilikom čega ih je voditeljica istraživanja usmjeravala kako ne bi odstupili od glavne teme. Nakon provedenog razgovora sudionicima se zahvalilo za sudjelovanje i uručen im je simboličan poklon.

Obrada podataka

Podaci su obrađeni metodom analize okvira koju su osmislili Ritchie i Spencer (1994; prema Ritchie i sur., 2003). Metoda analize okvira koristi se kad je od već postojećih spoznaja moguće unaprijed odrediti teme koje će služiti kao okvir prikupljanja i analize kvalitativnih podataka te je prema tom postojećem okviru metoda dobila ime (Ajduković i Urbanc, 2010). U skladu s tim, ključna pitanja na koja je potrebno dobiti odgovore su unaprijed definirana, prije prikupljanja podataka koje je jednokratno i vremenski ograničeno. Prednost ove metode odnosi se na to da je prikupljanje podataka strukturirano zbog unaprijed osmišljenih pitanja zbog čega je analiza podataka jednostavna. Osim toga, prednost metode analize okvira je da često dolazi do identificiranja novih tematskih cjelina koje se mogu posebno obraditi. Metoda analize okvira sastoji se od nekoliko povezanih faza, odnosno od faze upoznavanja s građom, postavljanja tematskog okvira, indeksiranja, unošenja u tablice te interpretiranja i povezivanja (Lacey i Luff, 2007). Navedene faze korištene su za obradu podataka ovog istraživanja. Nakon provedbe fokus grupa, diplomantice su pretvorile audio snimke u transkripte prilikom čega su odredile tematske cjeline, odnosno kategorizirale su odgovore prema sličnosti sadržaja. Zatim su izdvojile tematske cjeline relevantne za ovo istraživanje te su unutar cjelina osmislile kategorije odgovora. Unutar kategorija odgovora, uočile su ključne pojmove za svaku od kategorija te su sve tematske cjeline, njihove kategorije i pojmove objedinile u tablicama i interpretirale s obzirom na postavljena istraživačka pitanja.

Rezultati

Rezultati istraživanja prikazani su kroz tri tematske cjeline, prva se odnosi na načine na koje studenti iskazuju nepoštenje u akademskom okruženju, druga na učestalost pojave akademskog nepoštenja, a treća tematska cjelina obuhvatila je posljedice akademskog nepoštenja.

Načini na koje studenti iskazuju akademsko nepoštenje

Nakon definiranja tematske jedinice, bilo je potrebno odrediti kategorije unutar nje te je u sklopu ove teme definirano pet kategorija: prepisivanje, korištenje elektronskih pomagala, plagiranje, nepošteno ponašanje prema ostalim članovima akademske zajednice i neizvršavanje akademskih obaveza.

Tablica 1

Načini na koje studenti iskazuju nepoštenje u akademskom okruženju

Tematska cjelina: Načini na koje studenti iskazuju nepoštenje u akademskom okruženju	
Kategorije	Pojmovi
Prepisivanje	Prepisivanje tijekom ispita Prepisivanje s mobitela Dogovaranje s ostalim kolegama o prepisivanju tijekom ispita Korištenje šalabahtera Mijenjanje grupa (mijenjanje za grupe s ostalim studentima kako bi osobe koje sjede zajedno imale istu grupu, odnosno ista pitanja u ispitu)
Korištenje elektronskih pomagala	Korištenje umjetne inteligencije (ChatGPT) za pisanje seminarskih i završnih radova Korištenje mobitela tijekom pisanja kolokvija i ispita Korištenje pametnih satova tijekom kolokvija i ispita
Plagiranje	Prezentiranje tuđih seminarskih radova Korištenje tuđih radova bez citiranja ili navođenja u literaturi Plaćanje drugima za pisanje seminarskih i završnih radova

Nepošteno ponašanje prema ostalim članovima akademske zajednice	Dogovaranje o terminu ispita u ime cijele skupine bez konzultiranja s ostalima
Neizvršavanje akademskih obaveza	Nedolaženje na predavanja Potpisivanje studenata koji nisu došli na predavanje Neodrađivanje studentske prakse

Kod prve kategorije, sudionici su navodili različite oblike prepisivanja, odnosno prepisivanje od drugih, s papirića ili s mobitela: „*Ono s čim sam se ja susrela do sad je s prepisivanjem, prepisivanjem s mobitela, prepisivanjem od kolege.*“ (ST4Ž); „*Ne znam, prepisivanje s mobitela ili tuđih ispita ili eventualno svoje papiriće kad naprave, šalabahtere.*“ (ST2M); „*Mobitel, šalabahter, pisanje po sebi.*“ (ST1Ž); „*prepisivanje s mobitela.*“ (ST1Ž). Osim toga, navodili su kako se ponekad dogovaraju o tome kako će prepisati: „*...dogovori kako će se prepisivat. Uh na primjer, jedna osoba naučila pola, druga osoba nauči pola pa se tu nešto izmjenjuju s ispitima, papirićima, ne znam na kalkulator se uvijek može nešto napisat.*“ (ST4Ž); „*Neki ljudi se dogovaraju da ostanu u učionici samo da prave buku ili ono ispituju profesora nešto da netko drugi može prepisat, kao svi se dogovore.*“ (ST2M); „*Ja sam se samo htjela nadovezat na to što olakšava, baš ti dogovori, studenti koji zovu profesora pa on ode naprijed i okrenut je leđima ovima iza, pa zovu ovi od iza. Tak da taj neki konsenzus kad je možda i stroži ispit jer, svejedno, tu studenti prevladavaju jer nas je previše. Nije tu sad pet ljudi pa ti sad njih možeš svih pet gledati.*“ (ST1Ž). Nadalje su navodili kako dolazi do mijenjanja za grupe prilikom pisanja provjera znanja: „*Još jedan način prepisivanja kad su kolokviji u grupama, kod nas se redovno ljudi zamijene za grupe da jedno pored drugog sjedi. Znači A kraj A. Cura pored mene pita je l' se možemo zamijenit ja rekao ma može neka se ona zamijeni, ma briga me. Meni je svejedno, a njima je ono samo da njih dvije imaju isto da mogu isto napisat.*“ (ST2M).

Druga kategorija odnosi se na korištenje elektronskih pomagala. Sudionici su navodili da koriste umjetnu inteligenciju za pisanje seminarskih i završnih radova: „*Kod nas na faksu, budući da kad imamo neke seminare da je to toliko neregulirano i da je samo bitno da se pošalje, koristi se samo ChatGPT tak da je to je oblik nepoštenja kod nas, ali to nije kao na drugim faksevima gdje se treba imati više stranica i to. Imali smo to više za neke izvorne predmete, na temu nečega pa ti umjesto da pišeš sam esej, napiše ti ChatGPT pa ti malo preoblikuješ i to je to.*“; „*i ti sad trebaš pisat svoje mišljenje i pisat o tome i onda tu mi je lakše,*

neka ChatGPT razmišlja o tome, nego ja.“ (ST1Ž); „Evo mene asocira na pisanje nekakvog akademskog rada, odnosno seminarskog rada da koristi ChatGPT“ (ST2Ž). Osim toga, naveli su kako koriste mobitele tijekom pisanja provjera znanja: „...slikanje ispita, slanje ispita“, „Slanje u grupe rješenja, mislim to je malo teže kad imamo zadatke. Nisu to baš konkretni odgovori, malo je teže na Matematici prepisivat, ali evo ljudi se snađu.“ (ST4Ž); „Znam niz primjera, dakle počeo je kolokvij i ova jedna je već uzela mobitel, već se slika, već se šalje, kreće s pripremama. Ove ostale koje su naučile su se samo onako pogledavale i vjerojatno su poslije komentirale kako to nije pošteno.“ (ST3Ž); „...bilo je ljudi koji su dolazili s dva mobitela.“ (ST1Ž). Također su naveli da koriste i pametne satove tijekom provjera znanja: „Sat“ (ST1M); „Da, pametni sat. Znači hrpu ljudi kod nas, pogotovo za predmete s esejskim pitanjima, koriste pametne satove. Ja sam gledao kako to rade i to je fascinantno, kao profesor se okrene i ti imaš na satu doslovno cijelu skriptu i možeš raditi šta hoćeš, predobro.“ (ST2M).

Treća kategorija je plagiranje. U sklopu ove kategorije, sudionici su navodili prezentiranje tuđih seminarskih radova: „tipa imamo hrpu predmeta di moramo radit prezentacije i to je oblik kod nas nepoštenja zato što od starijih generacija imamo prezentacije i onda ljudi samo uzimaju prezentacije, promijene ime i tako prezentiraju.“, „To je kod nas konstantno, to je najčešće zato što svaki tjedan imaš prezentacije i devet od deset puta je ta prezentacija samo skinuta od starije godine“ (ST1Ž). Naveli su i korištenje tuđih radova bez citiranja ili navođenja u literaturi: „...kad netko koristi tuđe radove i baš uzima iz njihovih radova nešto bez da citira ili navede to u literaturi od riječi do riječi.“ (ST2Ž). Također su naveli plaćanje drugima za pisanje radova: „Isto tako, ne moraju biti seminari, mogu biti završni radovi, može biti da netko dođe i plati nekome da mu napravi. Isto nije pošteno prema drugima, netko će uložiti sav svoj trud dok će se netko, tko ima para, platiti i eto.“ (ST3Ž).

Četvrta kategorija se odnosi na nepošteno ponašanje prema ostalim članovima akademske zajednice te su sudionici naveli dogovaranje o terminu ispita u ime cijele grupe bez konzultiranja s ostalima: „Kod nas je bilo sad pretprošle godine da su si neki studenti dali za pravo da u ime godine dogovaraju kad bi pisali nekakav predrok ili baš ispit bez da konzultiraju ostale ljude s godine. Ili, doslovno se javi pojedinac i po svom rasporedu rada kaže ja mogu tad i tad i javi se u ime cijele godine i onda mi ostali si moramo slagati nama raspored onda po tome. Tako da je malo i to...“ (ST4M).

Peta kategorija odnosi se na neizvršavanje akademskih obaveza. Sudionici su naveli nedolaženje na predavanje i potpisivanje studenata koji nisu došli na predavanje: „Kad si rekla ovo, povezao sam s tim nepoštenjem, u biti potpisivanje drugih pod predmetima. Znači ima ljudi

na mojoj godini koje sam ja vidio tri puta godišnje na faksu i ti ljudi su redovni studenti i oni svakako prolaze sve stvari kao i ja. Znači oni možda čak i bolje prolaze nego ja, a ne dolaze na predavanja, nisu prisutni, ne znaju šta se događa, ne znaju kakav je profesor, ali svakako prolaze sve to i imaju dovoljno potpisa da prođu kolegij što je meni toliko fascinantno. Mislim ja sam čuo da na Filozofskom imaju to za skeniranje QR kodova i ovo ono, kod nas je još uvijek potpisna lista.“ (ST2M). U sklopu ove kategorije naveli su i neizvršavanje studentske prakse: „Mi imamo u sklopu faksa obavezu praksu i 80% ljudi na fakultetu dobije taj potpis za praksu što je tipa 80 sati po semestru, znači sve ukupno 160 po godini. Sljedeće godine se to poduplava, te potpise dobiju bezveze znači ni ne odrade tu praksu. Piše da su radili za, ne znam, Violetu marketing ili da su radili za Glas Slavonije, nisu radili, a oni si hladno mogu staviti u CV da su radili 160 praksu na nekom mjestu što će možda nekom u budućnosti srušiti dobivanje posla kojeg je možda netko sposobniji mogao dobiti.“ (ST2M).

Učestalost pojave akademskog nepoštenja

Druga tematska cjelina odnosila se na učestalost pojave akademskog nepoštenja te su unutar nje definirane dvije kategorije: najčešći oblici akademskog nepoštenja i količina studenata koji iskazuju nepoštenje u akademskom kontekstu.

Tablica 2

Učestalost pojave akademskog nepoštenja

Tematska cjelina: Učestalost različitih oblika akademskog nepoštenja	
Kategorije	Pojmovi
Najčešći oblici akademski nepoštenog ponašanja	Korištenje umjetne inteligencije za pisanje seminarskih radova (ChatGPT) Prepisivanje od drugih tijekom kolokvija i ispita Prepisivanje s mobitela tijekom kolokvija i ispita Potpisivanje studenata koji nisu došli na predavanje
Količina studenata koji iskazuju nepoštenje u akademskom okruženju	Većina studenata (oko 80%) Malo studenata (manje od 15%)

Prva kategorija u sklopu ove teme odnosi se na najčešće oblike akademski nepoštenog ponašanja. Naveli su kako se umjetna inteligencija često koristi za pisanje seminarskih radova: „Mi smo imali slučaj prošle godine da je 80% studenata koji su predali rad da je bio napisan ChatGPT-em. Znači doslovno kopiran.“, „Međutim, od tad, nitko ništa nije rekao o tome, a sad redovno svi koriste ChatGPT.“ (ST2M). Često su spominjali prepisivanje od drugih i s mobitela tijekom provjera znanja: „Ja bi samo nešto prokomentirala za učestalost, rekla sam kod nas je to uglavnom prepisivanje.“ (ST4Ž); „Pa prepisivanja, ja mislim da to konstantno prolazi.“ (ST1Ž); „Ali prepisivanje se događa od kada postoji školovanje, to nije izmišljeno danas, niti prije 200 godina, znači uvijek traže ne samo na fakultetu, nego i u poslu liniju manjeg otpora kako doći do cilja, tako i studenti.“ (ST5M); „Pa varanje na ispitima. To je to. Sigurno, varanje na ispitima. Usudio bi se reći da kroz cijelo akademsko školovanje, a možda bi mogao navesti dva kolegija gdje se nisi mogao švercat. Mislim da se i sa strane profesora to dopušta. Jer je nerealno da od 30 studenata, 28 prepíše. A da nikoga niste ulovili.“ (ST5M); „Moje je kratko, ja bi samo rekla mobitel. Da nemaju mobitel, ne bi sigurno prepisali i to je to.“ (ST4Ž). U sklopu ove kategorije istaknuli su da je često i potpisivanje studenata koji nisu došli na predavanje: „Najčešće je potpisivanje kolega na predavanjima. Svaki dan, to se svaki dan događa. Nitko od profesora nije budala da ne vidi da mu u prostoriji sjedi 30 ljudi a potpisano je 50.“, „Dobro, ali neki ljudi svaki dan iskorištavaju nekog drugog za potpisivanje.“ (ST2M).

Druga tematska cjelina odnosi se na to koliko studenata iskazuje nepoštenje u akademskom okruženju. U sklopu ove tematske cjeline, sudionici su navodili kontradiktorne podatke o učestalosti, odnosno rekli su da na nekim fakultetima većina studenata vara dok na drugima jako malo studenata vara: „Mi smo imali slučaj prošle godine da je 80% studenata koji su predali rad da je bio napisan ChatGPT-em.“ (ST2M); „Prepisivanje, ne znam, jako malo studenata jer teško je prepisat, stvarno je teško jer to nije teorija, to su zadaci. Treba se snaći, treba i slikat ispit i sve, svašta nešto. Tako da samo oni hrabri, ja bi rekla, evo možda 15%, možda 10% čak, možda i manje.“ (ST4Ž); „Kod nas je učestalost prepisivanje seminara, na FFOS-u, jako malena. Zato što na mnogim kolegijima seminar nosi jako veliki postotak, po 25% zna nositi tako da, ako netko i prepíše ili koristi ChatGPT profesor oduzme sve bodove i odmah ti neka dobra ocjena pada u vodu tako da većina to ne radi. Rekla bi da je kod nas čak i manje od 15%.“ (ST2Ž); „Pa dobro, kažem. Ja vjerujem, 50% ljudi. Ekonomija, možda je i više od 50%. 100%, evo to sam uvjeren. Ali opet kažem, ovisi od faksa do faksa rijetko kad sam čuo da netko s medicine traži, to sam rijetko kada čuo, ali ekonomija... Društvene znanosti pogotovo.“ (ST5M).

Posljedice akademskog nepoštenja

Treća tematska cjelina odnosi se na posljedice različitih oblika nepoštenja u akademskom okruženju. U sklopu ove tematske cjeline definirane su dvije kategorije koje obuhvaćaju sankcije i posljedice akademskog nepoštenja.

Tablica 3

Posljedice nepoštenog ponašanja u akademskom okruženju

Tematska cjelina: Posljedice nepoštenog ponašanja u akademskom okruženju	
Kategorija	Pojmovi
Sankcije	Uzimanje ispita
	Udaljavanje s ispita
	Oduzimanje svih bodova ili davanje negativne ocjene
	Stegovni sud
Posljedice	Smanjena stručnost

Prva kategorija u sklopu ove teme obuhvaća sankcije akademski nepoštenog ponašanja te su sudionici opisivali što se događa na njihovim fakultetima ukoliko se nekoga uhvati da je sudjelovao u nepoštenom ponašanju: „*Ali što se tiče još seminara, kod nas su počeli gledati tko je prepisao i to se kažnjava i šalje na Stegovni sud tako da je malo studentima počelo biti to u glavi – možda me ulove, tako da većina stvarno to ne radi.*“ (ST4M); „*Da i prošli semestar je jedan dečko bio uhvaćen i ništa, profesor mu je uzeo ispit i rekao da izađe iz učionice i to je to.*“ (ST2M); „*Ja imam situaciju i za prepisivanje seminara i kolokvija. Jedna kolegica je pokušala kod jedne profesorice koja je poznata po tome da se ne može kod nje prepisati jer ona baš pažljivo gleda, kod nje je pravilo da te prvi put upozori i drugi put oduzima sredstvo. Kolegica je prepisivala s mobitela i stvarno ju je prvi put upozorila i to je bilo to, nije više dalje pokušavala. A za seminar je jedna starija profesorica jednom kolegi rekla, samo ga je pitala – Je l' vi znate uopće kako ta knjiga izgleda? Prepisao je cijeli seminar stvarno tako da mu je oduzela sve bodove.*“ (ST2Ž). Druga kategorije ove teme odnosi se na posljedice koje sudionici

moгу iskusiti ukoliko se upuste u akademsko nepoštenje, a to je smanjena stručnost: „...zapravo propustiš priliku da nešto naučiš, da te neki profesor korigira i zapravo samo koristiš tu umjetnu inteligenciju da ti piše te seminarske radove i zbog toga na kraju imamo nekvalitetno obrazovane studente pa na kraju ljude u sustavu.“ (ST3M).

Rasprava

Budući da je akademsko nepoštenje sve veći problem, postojala je potreba istražiti ovaj fenomen kako bi se produbilo njegovo shvaćanje i, na kraju, pokušalo ponuditi određeno rješenje. Iz tog razloga, cilj ovog rada bio je istražiti na koje sve načine studenti iskazuju nepoštenje u akademskom okruženju te koliko su učestali pojedini oblici takvog nepoštenog ponašanja. U skladu s tim, tijekom analize podataka postavljene su tri teme, odnosno tematske jedinice, a to su: načini na koje studenti iskazuju akademsko nepoštenje, učestalost pojave akademski nepoštenog ponašanja i posljedice akademskog nepoštenja.

Načini na koje studenti iskazuju akademsko nepoštenje

U sklopu prve tematske cjeline, sudionici su iznosili različite oblike akademskog nepoštenja s kojima su se susreli tijekom studiranja te su na temelju toga definirane kategorije. Prva kategorija odnosila se na prepisivanje te je uključivala različita sredstva uz pomoć kojih studenti prepisuju, dogovore o prepisivanju i mijenjanje grupa. Sudionici su navodili kako prepisuju sa šalabahtera, mobitela i od ostalih kolega. Naveli su kako se dogovaraju o tome kako će prepisati prije ispita i kako se mijenjaju za grupe tijekom ispita kako bi osobe koje sjede zajedno mogle odgovarati na ista pitanja tijekom ispita. Rezultati su u skladu s istraživanjem Balbuene i Lamele (2015) u kojem je utvrđeno da 80% sudionika prepisuje, odnosno prepisuju od drugih studenata tijekom ispita, koriste šalabahtere i komuniciraju s drugim studentima tijekom ispita. Nadalje, dobiveni podaci o prepisivanju su u skladu s prijašnjim rezultatima istraživanja na hrvatskom uzorku o oblicima akademskog nepoštenja. Sudionici istraživanja Hrabaka i suradnika (2004) navodili su da prepisuju od drugih tijekom ispita i da koriste nedozvoljena pomagala, dok su sudionici Taradi i suradnika (2012) uz to navodili i kako dopuštaju da drugi prepisu od njih te se može reći da su rezultati ovog istraživanja potvrdili prethodne rezultate o ovom obliku akademskog nepoštenja. Analizirajući transkript, može se reći da studenti smatraju da je prepisivanje u redu, pogotovo ako ne vide svrhu u učenju određenih sadržaja jer smatraju da neće imati koristi od takvog sadržaja kasnije u profesionalnom životu. Također, može se reći da sudionici smatraju da većina prepisuje jer je

generalni stav društva da je to u redu, odnosno jer se nepošteno ponašanje pozitivno potkrepljuje od najnižih razina školovanja kako su zaključili i Štambuk i suradnici (2015).

Druga kategorija odgovora je korištenje elektronskih pomagala, odnosno umjetne inteligencije, mobilnih uređaja i pametnih satova. Sudionici su navedena pomagala koristili za pisanje zadaća i radova, slikanje i slanje ispita i rješenja i čitanje skripti tijekom određenih provjera znanja. Navedeno je u skladu s istraživanjem Krienert i suradnika (2022) kojim je utvrđeno da 57% sudionika koristi digitalne oblike akademskog nepoštenja, odnosno da slikaju ispite i šalju ostalima, komuniciraju s ostalim studentima tijekom provjera znanja, traže odgovore na ispitna pitanja na internetu i snimaju se kako čitaju skripte kako bi tijekom ispita to slušali pomoću slušalica. Sudionici ovog istraživanja također su koristili mobilne uređaje za slikanje i slanje ispita i rješenja, ali nisu navodili korištenje slušalica. U istraživanju Krienerta i suradnika (2022) sudionici nisu navodili korištenje umjetne inteligencije za pisanje radova kao što navodili sudionici ovog istraživanja što se može objasniti time da u vrijeme provedbe tog istraživanja umjetna inteligencija nije bila toliko razvijena kao što je danas. Osim toga, Maryon i suradnici (2022) ukazali su na to da je nakon pandemije Covid – 19 došlo do porasta korištenja različitih elektronskih pomagala tijekom provjera znanja čime se može objasniti sklonost korištenju digitalnih metoda sudionika ovog istraživanja.

Treća kategorija odnosi se na plagiranje te uključuje prezentiranje tuđih seminarskih radova, korištenje tuđih radova bez citiranja ili navođenja u literaturi i plaćanje drugima za pisanje seminarskih i završnih radova. Sudionici su govorili kako dolazi do plagiranja jer je lakše iskoristiti nečiji gotovi rad, nego uložiti trud i napraviti vlastiti rad. Uz to su navodili kako im na taj način ostaje više vremena za ostale aktivnosti. Razlozi učestalog plagiranja također su povezani s percepcijom ozbiljnosti sankcija što je utvrđeno prijašnjim istraživanjima. Ashworth i suradnici (1997; prema Gullifer i Tyson, 2010) utvrdili su da je plagiranje značajno manje važno studentima u odnosu na ostale članove akademske zajednice, odnosno asistentima i profesorima. Također, istraživanje Franklyn – Stokes i Newstead (1995) bavilo se percepcijom ozbiljnosti različitih oblika akademskog nepoštenja te je utvrđeno da studenti percipiraju plagiranje najmanje ozbiljnim oblikom akademskog nepoštenja. Nakon analize transkripta, može se reći da sudionici ne smatraju plagiranje ozbiljnim prijestupom, već da više na plagiranje gledaju kao na pomoć pri pisanju određenih radova ili izrade prezentacije. S obzirom na to da su rezultati prethodnih istraživanja pokazali da studenti smatraju plagiranje manje ozbiljnim oblikom akademskog nepoštenja, može se reći da su nalazi ovog istraživanja u skladu s prethodnim istraživanjima o plagiranju.

Četvrta kategorija odnosi se na nepošteno ponašanje prema ostalim članovima zajednice, te su sudionici naveli dogovaranje o terminu ispita u ime cijele skupine bez konzultiranja s ostalima. Analizirajući podatke dobivene transkriptom, može se reći da sudionici smatraju da je nepošteno ponašanje prema ostalim članovima akademske zajednice oblik akademskog nepoštenja jer narušava interpersonalne odnose, izaziva neugodu i dovodi do nepoželjnih posljedica za članove zajednice. U literaturi se ne spominje navedeno, već se na akademsko nepoštenje gleda kroz prepisivanje i plagiranje tako da navedeni nalaz predstavlja doprinos u razumijevanju fenomena akademskog nepoštenja.

Posljednja kategorija ove tematske jedinice odnosi se na neizvršavanje akademskih obaveza te uključuje nedolaženje na predavanja, potpisivanje studenata koji nisu došli na predavanje i neodrađivanje studentske prakse. Navedeno je u skladu s rezultatima istraživanja Babu i suradnika (2011) kojim je utvrđeno da je potpisivanje studenata koji nisu došli na predavanje jedan od najčešćih oblika akademskog nepoštenja.

Učestalost pojave akademskog nepoštenja

U sklopu druge tematske cjeline prikazani su podaci o najčešćim oblicima akademskog nepoštenja i o tome koliko studenata se upušta u različite oblike akademskog nepoštenja. Prva kategorija odnosi se na učestalost pojedinih oblika akademskog nepoštenja te su sudionici naveli da najčešće koriste umjetnu inteligenciju za pisanje određenih zadataka, prepisuju od kolega i s mobitela tijekom provjera znanja i potpisuju studente koji nisu došli na predavanje. Nalaz da su digitalne metode akademskog nepoštenja, u koje spada korištenje umjetne inteligencije za pisanje radova, danas učestalije zbog tehnoloških napredaka pokazao se točnim i u ovom istraživanju budući da su sudionici iznosili da najčešće koriste ChatGPT za pisanje seminarskih radova. Navedeno je u skladu s rezultatima istraživanja Odongo i suradnika (2021) u kojemu je utvrđeno da je najučestalija suvremena metoda akademskog nepoštenja korištenje elektronskih pomagala. Suprotno od toga, rezultati nisu u skladu s nalazima Balbuene i Lamele (2015) budući da je u njihovom istraživanju korištenje elektronskih pomagala bilo najmanje učestalo što se može objasniti time da je njihovo istraživanje provedeno prije pandemije Covid-19, odnosno prije nego što je došlo do porasta u korištenju digitalnih metoda varanja (Maryon i sur., 2022). Nadalje, podatak o učestalosti prepisivanja je također u skladu s rezultatima istraživanja Balbuena i Lamele (2015) kojim je utvrđeno da je prepisivanje najučestaliji oblik akademskog nepoštenja. Kao što je navedeno, istraživanjem Babu i suradnika (2011) ukazano je na to da je potpisivanje studenata koji nisu došli na predavanje jedan od učestalijih oblika akademskog nepoštenja što je potvrđeno i ovim istraživanjem.

Druga kategorija ove tematske jedinice odnosila na to koliko studenata se upušta u različite oblike akademskog nepoštenja. Što se tiče ove kategorije, sudionici su iznosili suprotne podatke, odnosno rekli su da na nekim fakultetima većina studenata vara, dok se na drugim fakultetima jako malo studenata upušta u akademski nepoštena ponašanja. Budući da dio sudionika smatra da većina studenata na njihovim fakultetima vara, navedeno je u skladu s prethodnim istraživanjima o učestalosti akademskog nepoštenja u Hrvatskoj i u svijetu. Zanimljivo je istaknuti da sudionici, koji su naveli da se mali broj studenata upušta u akademski nepoštena ponašanja, smatraju da su posljedice upuštanja u akademsko nepoštenje ozbiljne što se odražava na to da malo studenata vara tijekom studija. Istraživanje Jambrešić i suradnica (2020) ukazalo je da je vrsta fakulteta kojeg sudionici pohađaju važan faktor u objašnjavanju varanja te je utvrđeno da studenti Pravnog fakulteta manje varaju od studenata Građevinskog fakulteta i Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti. Ponuđeno objašnjenje je u skladu s izjavama sudionika ovog istraživanja, koji su naveli da se mali broj studenata Pravnog fakulteta upušta u akademski nepoštena ponašanja. Objašnjenje tog podatka je da na tom fakultetu postoji jača kontrola nepoštenih ponašanja te da nastavnici takvih fakulteta više razgovaraju sa studentima o poštivanju pravila ili njihovom kršenju što se odražava na to da manje studenata vara tijekom studija (Jambrešić i sur., 2020).

Posljedice akademskog nepoštenja

Treća tematska cjelina odnosi se na posljedice akademskog nepoštenja. U sklopu ove tematske cjeline, dobiveni su podaci o sankcijama koje studenti mogu iskusiti ukoliko se upuste u određena nepoštena ponašanja. Sankcije uključuju uzimanje ispita, udaljavanje s ispita, oduzimanje svih bodova ili davanje negativne ocjene i prijavu na stegovni sud. Različite akademske ustanove različito gledaju na akademsko nepoštenje i samim time različito sankcioniraju upuštanje u akademsko nepoštenje (Iqbal i sur., 2021). Navedeno je u skladu s nalazima ovog istraživanja jer su neki sudionici navodili kako na njihovim fakultetima postoje posljedice i sankcije upuštanja u akademsko nepoštenje, dok su drugi sudionici navodili da na njihovim fakultetima ne postoje ozbiljne posljedice, što utječe na učestalost pojave akademskog nepoštenja. Osim toga, neki sudionici su navodili da postoje određene sankcije, ali da ih se oni ne boje zbog čega se upuštaju u nepoštena ponašanja. Slične zaključke donijeli su i Zmijarević i suradnici (2017) koji su utvrdili da se studenti zadarskog sveučilišta ne boje sankcija. Također, u sklopu ove tematske cjeline dobiveni su podaci o posljedicama koje studenti mogu iskusiti ukoliko se upuste u nepošteno ponašanje te je rečeno da upuštanjem u nepošteno ponašanje propuštaju priliku za učenjem što rezultira nekvalitetno obrazovanim stručnjacima, odnosno

smanjenom stručnošću. Navedeno je u skladu s prethodnim nalazima Iqbala i suradnika (2021) koji su ukazali da upuštanje u nepoželjna i nepoštena ponašanja može dovesti do povećanja učestalosti upuštanja u takva ponašanja u budućnosti te smanjenja kompetentnosti i stručnosti (Iqbal i sur., 2021).

Iako je utvrđeno da na nekim fakultetima Sveučilišta J. J. Strossmayera postoje sankcije akademskog nepoštenja, i dalje se veliki broj studenata upušta u nepoštena ponašanja tijekom studija. Iz tog se razloga postavlja pitanje o učinkovitosti takvih sankcija i smislenosti njihove primjene. Različiti faktori utječu na pojavu akademskog nepoštenja te će zbog tih faktora akademsko nepoštenje uvijek biti prisutno. Na kulturološke čimbenike, za koje se pokazalo da u velikoj mjeri utječu na pojavu akademskog nepoštenja, teško je utjecati jer je gotovo nemoguće promijeniti stav cijelog društva da je varanje prihvatljivo (Štambuk i sur., 2015). Suprotno tome, na faktore poput ponašanja nastavnika i profesora, njegovanje klime koja ne podržava varanje i stvaranje kulture u akademskim zajednicama koja će uključivati studente u osmišljavanje etičkog kodeksa i poticati otvorenu komunikaciju o problemu akademskog nepoštenja može se utjecati edukacijom i podizanjem svijesti o utjecaju navedenih čimbenika na pojavnost akademskog nepoštenja. Navedeno je potkrepljeno teorijom McGowan (2005) koja je predložila dvosmjerni sistem ponašanja u akademskim zajednicama, odnosno sistem koji podrazumijeva studente ravnopravnijim članovima zajednice te ih uključuje u donošenje važnih odluka o akademskom ponašanju. Osim toga, predložila je da se umjesto razgovora o negativnim oblicima akademskog nepoštenja poput plagiranja i prepisivanja, počne razgovarati o akademskom integritetu što će pridonijeti pomicanju fokusa sa sankcija na promjenu stavova i ponašanja što će, na kraju, dovesti do smanjenja upuštanja u akademsko nepoštenje.

Sažeto, obzirom na postavljena istraživačka pitanja, studenti Sveučilišta J. J. Strossmayera se upuštaju u sljedeće oblike akademskog nepoštenja: korištenje elektronskih pomagala, prepisivanje, plagiranje, nepošteno ponašanje prema ostalim članovima akademske zajednice i neizvršavanje akademskih obaveza. Nadalje, što se tiče učestalosti akademskog nepoštenja rezultati nalažu da studenti najčešće koriste elektronska pomagala, prepisuju i potpisuju kolege koji nisu došli na predavanje. Također, sudionici su dali podatke o tome koliko studenata vara te se može reći da na nekim fakultetima vara većina, dok na drugima manjina, ovisno o karakteristikama profesora i postojećim sankcija. U sklopu tematske jedinice o posljedicama akademskog nepoštenja utvrđeno je da različiti fakulteti na različite načine sankcioniraju akademsko nepoštenje što se odražava na učestalost pojave ovog fenomena.

Ograničenja, prednosti i kritički osvrt

Iako su rezultati istraživanja pružili odgovore na postavljena istraživačka pitanja, postoje određeni nedostaci ovog istraživanja. Jedan od nedostataka odnosi se na mali broj sudionika, odnosno na to da je u fokus grupama sudjelovalo manji broj sudionika od očekivanog. Iz tog razloga, nisu prikupljeni podaci o načinima i učestalosti akademskog nepoštenja s nekoliko fakulteta Sveučilišta tako da je teško generalizirati dobivene podatke na cijelo Sveučilište J. J. Strossmayera. Nadalje, razgovore u fokus grupama vodile su profesorice zbog čega je moguće da neki sudionici nisu iznosili potpuno iskreno mišljenje, iako su ih one poticale na to. Sama kvalitativna metoda također ima nekoliko nedostataka u odnosu na kvantitativnu. Jedno od ograničenja fokus grupa je manjak prirodne spontanosti razgovora budući da su sudionici prikupljeni na umjetan način, odnosno ne bi nikad spontano i jedni s drugima raspravljali o sličnim temama (Milas, 2009). Dodatni nedostatak fokus grupa je minimalno praćenje neverbalne komunikacije i isključivo oslanjanje na verbalan sadržaj, odnosno na transkript.

Unatoč ograničenjima ovog istraživanja, ono je produbilo razumijevanje fenomena akademskog nepoštenja i pružilo uvid u suvremene metode varanja kod studenata, ali i podatke o njegovoj učestalosti. Također, iako postoje određena ograničenja korištenja kvalitativne metode, odnosno fokus grupa, one pružaju dublje i detaljnije shvaćanje određenog problema što pomaže u provođenju budućih istraživanja određene teme, ali i u osmišljavanju određenih metoda prevencije kako bi se pojavnost problema u budućnosti smanjila.

Ovim istraživanjem potvrđeni su rezultati prijašnjih istraživanjima o načinima, učestalosti i posljedicama akademskog nepoštenja. Doprinos ovog istraživanja je pojava novih oblika akademskog nepoštenja koji do sad nisu bili istraženi ili opisani u literaturi poput nepoštenog ponašanja prema ostalim članovima akademske zajednice što ukazuje na to da je akademsko nepoštenje širi i složeniji konstrukt nego što se do sad smatralo. Osim toga, smatram da doprinos istraživanja predstavljaju saznanja o učestalosti i posljedicama jer su sudionici često govorili kako su navedene teme vezane jedna uz drugu i utječu na međusobnu pojavnost što je potkrepljeno istraživanjima (Šimić Šašić i Klarin, 2009). Iz tog je razloga važno osvijestiti faktore koji doprinose pojavnosti akademskog nepoštenja na pojedinim fakultetima kako bi se na njega moglo i optimalno djelovati. Analizirajući literaturu o ovom fenomenu, došla sam do zaključka da stroge posljedice nemaju smisla jer uglavnom ne dovode do smanjenja učestalosti akademskog nepoštenja, nego da bi pristup koji bi njegovao otvorenu komunikaciju, naglašavao važnost usvajanja znanja, smanjio fokus na ocjene i promicao integritet bio vrlo učinkovit u

smanjenju učestalosti navedenog fenomena. Stoga bi budućim istraživanjima bilo dobro ispitati percepciju problema akademskog nepoštenja i percepciju učinkovitosti sankcija akademskog nepoštenja među svim članovima akademske zajednice kako bi se utvrdilo ima li njihova primjena smisla i što napraviti kako bi se smanjila učestalost pojave akademskog nepoštenja. Kao što je navedeno, nerealno je očekivati da će akademsko nepoštenje u potpunosti nestati, ali smatram da se na određene faktore koji mu pridonose može djelovati kroz edukaciju i uključivanje svih članova zajednice u donošenje važnih odluka što će se pozitivno odraziti na promjenu vrijednosti i, u konačnici, ponašanja.

Zaključak

Akademsko nepoštenje uključuje različite obrasce ponašanja kojima se svjesno krše norme akademske zajednice i šteti njenim članovima. Cilj ovog istraživanja bio je istražiti na koje sve načine studenti iskazuju nepoštenje u akademskom okruženju te koliko su učestali pojedini oblici akademskog nepoštenja. Rezultati su pokazali da se studenti upuštaju u sljedeća nepoštena ponašanja tijekom studiranja: prepisivanje tijekom provjera znanja, korištenje elektronskih pomagala za pisanje različitih vrsta radova, plagiranje, nepošteno ponašanje prema ostalim članovima akademske zajednice i neizvršavanje akademskih obaveza. Što se tiče prepisivanja, sudionici su navodili različita sredstva pomoću kojih prepisuju tijekom provjera znanja. Također, navodili su da se dogovaraju kako bi mogli prepisati te da se mijenjaju za grupe tijekom ispita. Od elektronskih pomagala najčešće su koristili umjetnu inteligenciju za pisanje radova. Također, koristili su mobilne uređaje i pametne satove tijekom provjera znanja. Od plagiranja su izdvojili prezentiranje tuđih seminarskih radova, korištenje tuđih radova bez citiranja ili navođenja u literaturi i plaćanje drugima za pisanje seminarskih i završnih radova. Nepošteno ponašanje prema ostalim članovima zajednice uključivalo je dogovaranje o terminu ispita u ime cijele skupine bez konzultiranja s ostalima. Što se tiče neizvršavanja akademskih obaveza, sudionici su navodili nedolaženje na predavanja, potpisivanje studenata koji nisu došli na predavanje i neodrađivanje studentske prakse. Rezultati o učestalosti ukazali su na to da se na nekim fakultetima većina studenata upušta u akademsko nepoštenje, dok se na drugim fakultetima vrlo malo studenata upušta u takvo ponašanje. Uz to, dobiveni su podaci i o posljedicama akademskog nepoštenja te one uključuju uzimanje ispita, udaljavanje s ispita, oduzimanje svih bodova ili davanje negativne ocjene, prijavu na stegovni sud i smanjenu stručnost. Istraživanje je produbilo razumijevanje fenomena akademskog nepoštenja te njegovi rezultati o oblicima akademskog nepoštenja, učestalosti i posljedicama predstavljaju temelj za buduća istraživanja i stvaranje plana prevencije pojave ovog fenomena u budućnosti.

Literatura

- Ajduković, M. i Urbanc, K. (2010). Kvalitativna analiza iskustva stručnih djelatnika kao doprinos evaluaciji procesa uvođenja novog modela rada u centre za socijalnu skrb. *Ljetopis socijalnog rada*, 319-352.
- Aljurf, S., Kemp, L. J. i Williams, P. (2020). Exploring academic dishonesty in the Middle East: A qualitative analysis of students' perceptions. *Studies in Higher Education*, 1461-1473.
- Alt, D. (2015). *Assessing the Connection between Self-Efficacy for Learning and Justifying Academic Cheating in Higher Education Learning Environments*. *Journal of Academic Ethics*, 77-90.
- Asiyai, R. I. (2019). Deviant behaviour in secondary school and its impact on students' learning. *Journal of educational and social research*, 170-177.
- Babu, T. A., Joseph, N. M. i Sharmila, V. (2011). Academic dishonesty among undergraduates from private medical schools in India. *Are we on the right track?. Medical teacher*, 759-761.
- Balbuena, S. E. i Lamela, R. A. (2015). Prevalence, Motives, and Views of Academic Dishonesty in Higher Education. *Online Submission*, 69-75.
- Bashir, H. i Bala, R. (2019). Development and validation of a scale to measure Anomie of students. *Psychological Studies*, 131-139.
- Carpenter, D. D., Harding, T. S., Finelli, C. J. i Passow, H. J. (2004). Does academic dishonesty relate to unethical behavior in professional practice? An exploratory study. *Science and engineering ethics*, 311-324.
- Cizek, G. J. (2004). Cheating in academics. *Encyclopaedia of applied psychology*, 307-311.
- Davis, S. F., Grover, C. A., Becker, A. H. i McGregor, L. N. (1992). Academic dishonesty: Prevalence, determinants, techniques, and punishments. *Teaching of Psychology*, 16-20.
- De Lisle, J., Hyland-Joseph, S. i Bowrin-Williams, C. (2011). "A little leaven corrupteth the whole lump": academic cheating as a hindrance to achieving quality in higher education. *The Caribbean Teaching Scholar*, 5-19.
- Dempere, J., Modugu, K., Hesham, A. i Ramasamy, L. K. (2023). The impact of ChatGPT on higher education. *Frontiers in Education*. Frontiers Media SA.

- Dolunay, A. i Temel, A. C. (2024). The relationship between personal and professional goals and emotional state in academia: a study on unethical use of artificial intelligence. *Frontiers in Psychology*, 1-10.
- Economides, A. A. i Moridis, C. N. (2008). Adaptive self-assessment trying to reduce fear. In *First International Conference on Advances in Computer-Human Interaction*, 158-163.
- Eisenberg, J. (2004). To cheat or not to cheat: Effects of moral perspective and situational variations on students' attitudes. *Journal of Moral Education*, 163-178.
- Franklyn-Stokes, A. i Newstead, S. E. (1995). Undergraduate cheating: who does what and why?. *Studies in higher education*, 159-172.
- Gallant, T. B. i Drinan, P. (2006). Organizational theory and student cheating: Explanation, responses, and strategies. *The Journal of Higher Education*, 839-860.
- Giluk, T. L. i Postlethwaite, B. E. (2015). Big Five personality and academic dishonesty: A meta-analytic review. *Personality and individual differences*, 59-67.
- Gullifer, J. i Tyson, G. A. (2010). Exploring university students' perceptions of plagiarism: A focus group study. *Studies in Higher Education*, 463-481.
- Hrabak, M., Vujaklija, A., Vodopivec, I., Hren, D., Marušić, M. i Marušić, A. (2004). Academic misconduct among medical students in a post-communist country. *Medical education*, 276-285.
- Iqbal, Z., Anees, M., Khan, R., Ara, I., Begum, S., Rashid, A. i Farooq, H. (2021). Cheating during examinations: Prevalence, consequences, contributing factors and prevention. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 601-609.
- Jambrešić, I., Humer, J. T. i Čikeš, A. B. (2020). Varanje u akademskom okruženju-uloga mračnih osobina ličnosti, stavova o varanju i moralnog rasuđivanja. *Primenjena psihologija*, 243-262.
- Krienert, J. L., Walsh, J. A. i Cannon, K. D. (2022). Changes in the tradecraft of cheating: Technological advances in academic dishonesty. *College Teaching*, 309-318.
- Lacey, A. i Luff, D. (2007). Qualitative research analysis. *The NIHR RDS for the East Midlands/Yorkshire & the Humber*.

- Leder, V. (2011). *Pokušaj utvrđivanja razloga nasilnom ponašanju pomoću kvantitativnog i kvalitativnog pristupa*. Diplomski rad. Sveučilište J.J. Strossmayera Osijek, Filozofski fakultet, Studij psihologije.
- Lin, C. H. S. i Wen, L. Y. M. (2007). Academic dishonesty in higher education—a nationwide study in Taiwan. *Higher Education*, 54(1), 85-97.
- Lonsdale, D. (2017). Intentions to cheat: Ajzen's planned behavior and goal-related personality facets. *The Journal of Psychology*, 113-129.
- Magnus, J. R., Polterovich, V. M., Danilov, D. L. i Savvateev, A. V. (2002). Tolerance of cheating: An analysis across countries. *The Journal of Economic Education*, 125-135.
- Maryon, T., Dubre, V., Elliott, K., Escareno, J., Fagan, M. H., Standridge, E. i Lieneck, C. (2022). COVID-19 Academic integrity violations and trends: A rapid review. *Education Sciences*, 12(12), 901.
- Maurer, H. A., Kappe, F. i Zaka, B. (2006). Plagiarism-A survey. *J. Univers. Comput. Sci.*, 12(8), 1050-1084.
- McCabe D. L. i Trevino L.K. (1997). Individual and contextual influences on academic dishonesty: a multicampus investigation. *Research in Higher Education*, 379–396.
- McCabe D. L., Trevino L. K. i Butterfield K. D. (1999). Academic integrity in honor code and non-honor code environments: a qualitative investigation. *Research in Higher Education*, 211–234.
- McCabe, D. L., Treviño, L. K. i Butterfield, K. D. (2002). Honor codes and other contextual influences on academic integrity: A replication and extension to modified honor code settings. *Research in Higher Education*, 357-378.
- McGowan, U. (2005). Plagiarism detection and prevention: Are we putting the cart before the horse. In *Proceedings of the HERDSA conference*. 287-293.
- Minarcik, J. i Bridges, A. J. (2015). Psychology graduate students weigh in: Qualitative analysis of academic dishonesty and suggestion prevention strategies. *Journal of Academic Ethics*, 197-216.
- Milas, G. (2009). Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Naklada slap.

- Odongo, D. A., Agyemang, E. i Forkuor, J. B. (2021). Innovative approaches to cheating: An exploration of examination cheating techniques among tertiary students. *Education Research International*, 1-7.
- OpenAI (2022). Playground. Available at: <https://beta.openai.com/playground>
- Pravilnik o stegovnoj odgovornosti studenata Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (2010)
- Pope, C., Ziebland, S. i Mays, N. (2000). Qualitative research in health care. Analyzing qualitative data. *British Medical Journal*, 114–116.
- Ristić Dedić, Z., Jokić, B., Matić, J., Košutić, I. i Šabić, J. (2017). *Kakve su navike učenja, obrasci pisanja (prepisivanja) domaćih zadaća i percepcija meritokracije. Populacijska perspektiva: Krapinsko-zagorska, Međimurska, Varaždinska i Zagrebačka županija. Zagreb, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.*
- Ritchie, J., Spencer, L. i O'Connor, W. (2003). Carrying out qualitative analysis. *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers*, 2003, 219-62.
- Smyth, M. L. i Davis, J. R. (2004). Perceptions of dishonesty among two-year college students: Academic versus business situations. *Journal of Business Ethics*, (63-73).
- Sutton, A. i Taylor, D. (2011). Confusion about collusion: Working together and academic integrity. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 831–841.
- Šimić Šašić, S. i Klarin, M. (2009). Varanje u srednjim školama u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 999-1022.
- Štambuk, M., Maričić, A. i Hanzec, I. (2015). Cheating is Unacceptable, but... Teachers' perceptions of and reactions to students' cheating at schools and universities. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 259-288.
- Taradi, S. K., Taradi, M. i Đogaš, Z. (2012). Croatian medical students see academic dishonesty as an acceptable behaviour: a cross-sectional multicampus study. *Journal of medical ethics*, 376-379.
- Usher, E. L. i Pajares, F. (2008). Self-efficacy for self-regulated learning: A validation study. *Educational and psychological measurement*, 443-463.

Whitley B. E. (2001). Gender differences in affective responses to having cheated: The mediating role of attitudes. *Ethics & Behavior*, 249-259.

Zmijarević, G., Doolan, K. i Marčelić, S. (2017). Akademsko nepoštenje: odmak od (ne) etičnosti pojedinca i kritika sustava. *Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku*, 28-33.